

УДК 658.15

Головко Т.В.
аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства
Київського національного торговельно-економічного університету

ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

CHARACTERISTICS OF THE ESSENCE OF CORPORATE CASH FLOWS

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто погляди зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів щодо сутності поняття грошових потоків підприємства. Запропоновано уточнене поняття грошових потоків на базі переліку сутнісних характеристик грошових потоків, виявлених в результаті критичного огляду попередніх досліджень, а також визначених додаткових сутнісних характеристик поняття грошового потоку.

Ключові слова: грошові потоки, сутнісні характеристики, обіг, рух ресурсів, надходження та видатки.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены взгляды зарубежных и отечественных ученых-экономистов относительно сущности понятия денежных потоков предприятия. Предложено уточненное понятие денежных потоков на базе перечня сущностных характеристик денежных потоков, выявленных в результате критического обзора предыдущих исследований, а также определенных дополнительных сущностных характеристик понятия денежного потока.

Ключевые слова: денежные потоки, сущностные характеристики, оборот, движение ресурсов, поступления и расходы.

ANNOTATION

In the article, there are considered approaches of national and foreign scholars as to the identification of «cash flows». There is proposed the notion of the cash flows on the basis of the list of cash flow essential characteristics which were identified over the critical review of previous investigation and some suggested additional essential characteristics of cash flow.

Keywords: cash flow, essential characteristics, turnover, movement of resources, in come and expenditure.

Постановка проблеми. Грошові потоки є важливою категорією процесу здійснення управлінської діяльності на підприємстві. Для забезпечення фінансової стійкості підприємств та безперервного процесу його функціонування та зростання необхідним є впровадження ефективної системи менеджменту грошових потоків. Для реалізації цього завдання важливим є визначення сутності грошових потоків підприємства як комплексної та багатоаспектної ланки його фінансово-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми визначення сутності грошових потоків висвітлено у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед них Е. Джонс, Ю. Брігхем, Б. Койлі, І.О. Бланк, В.В. Бочаров, Л.О. Лігоненко, А.М. Поддєрьогін, І.Я. Невмержицький, Г.В. Ситник, О.О. Терещенко, С.І. Надточій, Т. Райс, Г.Г. Кірейцев, Г.В. Савицька, Р.Б. Тян, А. Дзюблюк, Дж.Ф. Маршалл, В.К. Бансал, І.Т. Балабанов, Г. Шамаєв, Л. Риндін, М.Д. Білик, А.М. Коз-

люк, О.В. Клименко, Е.М. Сорокіна, Э.В. Рогатенюк, Є.М. Заремба, О.В. Стацук, І.Ю. Єпіфанова, А.М. Хандучка, В.С. Андрієць, Ю.О. Єрешко, М.П. Федішин, С.М. Семенова.

Позитивно оцінюючи попередні напрацювання, необхідно зазначити, що широкі дослідження даного питання спричинили наявність великої кількості точок зору, які ускладнюють розуміння поняття грошових потоків, тому потребують критичної оцінки та узагальнення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оскільки поняття грошових потоків є комплексною категорією, то постає необхідність визначення сукупності сутнісних характеристик, що описують дане поняття та ідентифікують його як окремий елемент управління.

Мета статті полягає у дослідженні та уточненні теоретичних аспектів визначення поняття грошових потоків підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошові потоки підприємства є важливою основою його фінансово-господарської діяльності, оскільки супроводжують практично всі його економічні процеси. Серед науковців сформувався велика кількість різноманітних поглядів на визначення сутності поняття грошових потоків. Здійснимо критичний огляд деяких з них.

Е. Джонс розглядає поняття грошового потоку наступним чином: «У бізнесі рух грошей є ключовим чинником його прогресу та успіху. Ми називаємо це потоком грошових коштів» [1, с. 121]. Безперечно, грошові потоки підприємства відіграють важливу роль в його діяльності, проте таке їх визначення є надто узагальненим, воно не містить сутнісних характеристик грошових потоків, за якими можна було б здійснити їх ідентифікацію та аналіз. Позитивним є те, що автор наголошує саме на важливості ролі грошових потоків в діяльності підприємства, оскільки частина науковців зовсім не виокремлюють поняття грошових потоків та здійснюють їх розгляд лише як частини грошових розрахунків, як наслідок, не враховується самостійність та важливість даного поняття.

Ю. Брігхем акцентує увагу, що «грошовий потік компанії зазвичай відрізняється від його балансового прибутку, оскільки деякі види доходів та витрат, перераховані у звіті про

доходи та витрати, не призводять до виплати коштів» [2, с. 73]. Наголошення на відмінності понять грошового потоку та прибутку підприємства, на наш погляд, доцільне, оскільки на практиці змішування даних понять є недопустимим, так як може призвести до неправильної оцінки діяльності підприємства. Проте ототожнення грошових потоків лише з готівковими коштами є звуженим, не враховує комплексності поняття грошових потоків, їх різноманітних видів та складових.

Т. Райс та Б. Койлі не надають загального визначення поняттю грошовий потік, проте визначають його види та особливості управління, а також розглядають загальний грошовий потік як «всі грошові надходження та витрати підприємства, а не лише пов'язані з проведенням комерційних операцій» [3, с. 542]. Автори слушно зазначають, що загальний грошовий потік слід розглядати як сукупність надходжень та витрат, що пов'язані з різними видами діяльності підприємства, а не лише з її комерційною частиною, проте таке трактування не розкриває конкретних особливостей та сутнісних характеристик грошових потоків підприємства, відсутнє єдине визначення поняття при наявному розгляді його окремих видів.

На думку А. Дзюблюка, грошовий потік слід визначати як «базове джерело для погашення позик та спосіб оцінки кредитоспроможності» [4, с. 9]. На нашу думку, в даному трактуванні не розкрито сутності грошових потоків, прироби їх появи та призначення, хибним є розуміння під грошовим потоком лише джерела погашення позик, оскільки грошові потоки супроводжують різноманітні аспекти діяльності підприємства.

Дж.Ф. Маршалл, В.К. Бансал визначають грошовий потік наступним чином: «Грошовий потік (його ще називають потоком грошових коштів, або потоком готівки; *cashflow*) – це просто платіж, здійснений або отриманий. Потік грошових коштів має три важливі характеристики. Перша – розмір або величина. Друга – напрямок. І третя – час» [5, с. 100]. Уважати недоцільним розглядати грошові потоки лише як платежі, оскільки потік є постійним переміщенням коштів і не обмежується лише платежами. При цьому визначення грошового потоку розширено трьома важливими сутнісними характеристиками – розміром, напрямком і часом, ми погоджуємося з необхідністю виділення таких сутнісних характеристик, оскільки вони вказують на те, що рух грошового потоку здійснюється у певному обсязі грошових коштів, у визначеному напрямку, протягом певного періоду часу.

На думку І.Т. Балабанова, «грошовий потік є оборот грошей, що протікає безперервно в часі» [6, с. 175]. В даному визначенні виділяється сутнісна характеристика грошових потоків як рух економічного блага у грошовій формі, що цілком відповідає їх сутності.

На думку А.М. Козлюка, «грошовий потік в управлінні фінансовою діяльністю підприємства слід розглядати як рух однієї з форм капіталу, це всього лише платіж, здійснений або отриманий» [7, с. 19]. На нашу думку, не є доцільним порівняння грошового потоку з поняттям платежу, таке розуміння є досить звуженим, так як грошові потоки підприємства включають безліч їх видів і всі вони не можуть бути прирівняні до звичайних платежів, оскільки супроводжують господарську діяльність підприємства не лише у якості певної оплати.

О.В. Клименко розглядає грошовий потік підприємства як «рух (надходження і витрачання) грошових коштів на розрахункових, валютних та інших рахунках і в касі підприємства в процесі його господарської діяльності, що в сукупності становить його грошовий обіг» [8]. В даному трактуванні грошовий потік ототожнюється з грошовим обігом підприємства, що, на нашу думку, надає однобічну та звужену характеристику поняття. Дійсно, грошові потоки підприємства виникають в процесі грошового обігу підприємства, проте поняття грошового потоку є багатоаспектним та агрегованим і потребує більш детального розуміння з урахуванням усіх притаманних йому особливостей.

І.Ю. Єпіфанова вважає, що грошові потоки являють собою «надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів» [9, с. 248]. У даному визначенні розглядаються грошові засоби та їх еквіваленти, що є доцільним, оскільки дозволяє охоплювати загальну сукупність грошових потоків підприємства, проте сформульоване розуміння, на наш погляд, не розкриває сутності поняття, як і в попередньому, автором не враховано фактор часу.

М.Д. Білик та С.І. Надточій надають таке визначення грошового потоку: «Грошовий потік – це динамічний показник, що характеризує постійний рух грошових ресурсів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, пов'язаний з надходженням (вхідні грошові потоки) чи витрачанням (вихідні грошові потоки) грошових ресурсів підприємства, може мати готівкову й безготівкову форми вираження в національній чи іноземній валютах та пов'язаний з певним моментом часу, однак може бути приведеним до іншого тощо» [10, с. 140]. Грошовий потік описується вже згаданими характеристиками (рух ресурсів у грошовій формі, часова характеристика), проте в даному визначенні також міститься опис існуючих видів грошових потоків згідно з різними їх класифікаційними ознаками, що є громіздким та недоцільним, враховуючи різноманіття класифікаційних ознак та видів грошових потоків.

О.О. Терещенко при дослідженні механізму антикризового менеджменту розглядає грошові потоки як «індикатор фінансування підприємств за рахунок внутрішніх джерел» [11, с. 169]. Дійсно, грошові потоки можуть виступати вну-

трішнім джерелом фінансової стабілізації підприємства, проте розгляд їх лише з цієї точки зору є звуженим, і до того ж у підприємства є й інші внутрішні стабілізаційні джерела.

В.В. Бочаров під грошовим потоком розуміє «параметр, що відображає результат руху грошових коштів корпорації за визначений період часу... це розподілені в часі і просторі суми надходжень і виплат грошових коштів, утворених у виробничо-торговому процесі» [12, с. 478]. Грошові потоки розглядаються за такого підходу і як певний результативний показник, і як суми надходжень та витрачань. На наш погляд, такий підхід не враховує, головним чином, того, що потік є в першу чергу рухом.

На думку Г. Шамаєва і Л. Риндіна, грошові потоки слід розглядати як «грошовий потік від поточної (інвестиційної, фінансової) діяльності є сумою надлишку (недостачі) коштів, отриманих у результаті зіставлення надходжень і відрахувань коштів у процесі операційної (інвестиційної, фінансової) діяльності» [13, с. 147]. В даному визначенні грошовий потік визначається зі статичної точки зору, як певна сумарна результуюча, оскільки не враховано динамічну природу поняття грошових потоків. Таке розуміння не дає можливості в повноцінній оцінці фінансового стану підприємства у процесі його господарської діяльності.

А.М. Поддєрьогін та Я.В. Невмержицький грошовий потік визначають як «сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані із відособленням та логічно завершеним фактом зміни власника грошових коштів у зв'язку з виконанням договірних зобов'язань між економічними агентами (суб'єктами господарювання, державою, домогосподарствами, міжнародним організаціями). Грошові потоки безпосередньо пов'язані з рухом коштів на підприємстві, який відображає надходження в розпорядження суб'єкта господарювання коштів та еквівалентів і їх використання» [14, с. 121]. Авторами виділена сутнісна характеристика грошового потоку – інструмент взаєморозрахунків. Слід зазначити, що у процесі діяльності підприємства дійсно відбувається перерозподіл частини грошового потоку підприємства у процесі взаєморозрахунку з такими суб'єктами фінансових відносин, як страховики, працівники та державні бюджетні й позабюджетні органи, що, безперечно, необхідно враховувати, проте це характеристика не поняття грошового потоку, а процесу його виконання, адже його рух може відбуватись і без розрахунків.

І.О. Бланк розглядає грошові потоки як «сукупність рознесених у часі протягом певного періоду надходжень та виплат грошових засобів, що створюються господарською діяльністю, яка пов'язана з чинниками часу, ризику та ліквідності» [15, с. 263]. В даному визначенні виділяється така сутнісна характеристика грошових потоків, як об'єкт фінансового управління господарською діяльністю підприємства. Справді,

грошові потоки впливають на формування та подальші зміни різноманітних економічних зв'язків підприємства, супроводжують безліч аспектів його діяльності та безпосередньо впливають на його становище на ринку. Проте вважаємо виділення такої сутнісної характеристики, як ліквідність грошового потоку, недоцільним оскільки вона не характеризує самого поняття грошового потоку.

На думку Г.В. Ситник та Л.О. Лігоненко, «грошові потоки підприємства – це система розподілених у часі надходжень та видатків грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю і супроводжують рух вартості, виступаючи зовнішньою ознакою функціонування підприємства» [16, с. 6]. У даному трактуванні з'являється така характеристика грошового потоку, як «зовнішня ознака функціонування підприємства». На наш погляд, її виділення не є доцільним, оскільки ознак функціонування підприємства безліч.

Е.М. Сорочкіна вважає, що грошовий потік являє собою «рух грошових коштів, тобто їх надходження (приток) і використання (відток) за певний період часу» [17, с. 31]. При такому розумінні підтримується точка зору, що грошовий потік слід розглядати в динаміці, в той же час, по суті, розглядається рух капіталу підприємства в його найбільш ліквідній формі – грошовій, що дещо звужує значення грошових потоків в господарській діяльності підприємства та не надає комплексної характеристики поняття.

Є.В. Рогатенюк, Є.Р. Сеїт-Аблаєва та Є.М. Заремба [18; 19] дають однакові визначення грошових потоків, що базуються на вже згаданих характеристиках: «грошовий потік» – це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, структури, ризику і ліквідності.

О.В. Стащук та А.М. Хандучка [20, с. 46] також вказують на вже згадану іншими науковцями сутнісну характеристику грошових потоків – рух ресурсів, що впливає на зміну структури капіталу та активів підприємства.

В.С. Андрієць визначає грошовий потік як «один з головних об'єктів фінансового менеджменту, безпосередньо пов'язаний з функціонуванням грошей і грошової системи країни, що представляється у грошовій формі і, виконуючи функцію інструменту взаєморозрахунків із суб'єктами фінансових відносин усіх видів його діяльності, пов'язаний з факторами ліквідності та ризику і впливає на рух активів і капіталу підприємства, характеризує відповідними розміром, напрямом і часом» [21, с. 19]. Дійсно, грошові потоки виступають об'єктом фінансового менеджменту, проте вважаємо недоцільним розглядати його як один з головних, оскільки діяльність підприємства є багатогранною та характеризується безліччю зв'язків між її елементами, кожен з яких потребує ефектив-

ного управління. Виділення окремої сутнісної характеристики грошового потоку як інструменту взаєморозрахунків вважаємо недоцільним, оскільки це характеристика не поняття, а його використання, до того ж рух грошових потоків може відбуватись і без розрахунків.

Ю.О. Єрешко вважає, що «грошовий потік – двоїста категорія, система елементів грошових коштів, що визначає рух грошових коштів та їх еквівалентів, відображає обмін товарами й послугами і показує результати надходження і видатків грошових коштів. Грошові потоки являють собою сукупність пов'язаних у часі й просторі змін залишків грошових коштів і водночас є грошовими коштами, створеними у результаті господарської діяльності» [22, с. 42]. В даному трактуванні виявилась спроба поєднати статичний та динамічний підходи до розуміння поняття грошових потоків. Пропонується досліджувати грошові потоки як в якості динамічного явища, так і в якості результуючої величини у формі певних залишків грошових коштів. На нашу думку, таке поєднання не вирішує проблем визначення сутності поняття грошових потоків, оскільки по своїй суті обидва підходи є суперечливими, і ми вважаємо, що грошові потоки підприємства за своєю природою потребують характеристики з точки зору їх зміни в просторі та часі та, відповідно, не можуть бути ототоженні з залишками грошових коштів.

На думку М.П. Федішин, «грошовий потік – це інструмент взаєморозрахунків із суб'єктами фінансових відносин всіх видів його діяльності, представлений у грошовій формі і безпосередньо пов'язаний із функціонуванням грошей, із чинниками ліквідності та ризику, впливає на рух активів і капіталу підприємства, характеризується відповідним розміром, напрямком і часом» [23, с. 48]. Дане визначення базується на більшості характеристик, згаданих іншими науковцями. Як зазначалося вище, на нашу думку, ототожнення грошового потоку з інструментом взаєморозрахунків спрощує розуміння поняття грошового потоку та не розкриває його суті.

Розглянувши підходи закордонних та вітчизняних науковців, пропонуємо виділяти наступні сутнісні характеристики грошових потоків:

- рух ресурсів у грошовій формі, пов'язаний з функціонуванням грошей і грошової системи країни;
- рух ресурсів, що характеризується певним обсягом;
- об'єкт фінансового менеджменту;
- рух ресурсів, що впливає на зміну структури капіталу та активів підприємства;
- рух ресурсів, що характеризується визначеним напрямком;
- рух ресурсів, що має часову характеристику.

Позитивно оцінюючи підходи науковців, вважаємо, що ці характеристики мають бути доповнені. З цією метою ми пропонуємо при

визначенні поняття грошових потоків включити наступні сутнісні характеристики.

Грошові потоки є елементом фінансової структури підприємства, вони відображають його поточні можливості.

Являючись складовим елементом фінансової структури, грошові потоки характеризують поточні можливості підприємства, оскільки завдяки здійсненню постійної оцінки особливостей руху грошових коштів можливим стає прийняття різноманітних оперативних управлінських рішень, зокрема, визначати можливість підприємства розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями, здійснювати контроль платоспроможності підприємства, виявити, які види діяльності генерують основний приток та відтік коштів, яке їх подальше використання, оцінити достатність власних оборотних коштів для інвестиційної діяльності, співвіднести результати діяльності з цільовими показниками тощо. Результати господарської діяльності підприємства, показники структури господарської діяльності зазнають значного впливу з боку особливостей динаміки грошових потоків, яка також може бути використана при розробці цільових показників діяльності, зокрема, чистого грошового потоку підприємства.

Грошові потоки є рухом ресурсів, що пов'язаний з реалізацією фінансової політики управління ресурсами підприємства.

Сутнісна характеристика грошових потоків – рух ресурсів, пов'язаний з реалізацією фінансової політики управління ресурсами підприємства, вказує на постійний зв'язок між фінансовою політикою та відповідним рухом ресурсів. Жоден з видів поточних фінансових планів підприємства, жодна з великих господарських його операцій не можуть бути розроблені поза зв'язком із планованими грошовими потоками по них. Більш ефективно управління грошовими потоками підвищує ступінь фінансової та виробничої гнучкості компанії, призводить до можливості швидкого реагування на зміни в ринковому середовищі, підвищення ліквідності підприємства, більшої ймовірності одержання кредитних ресурсів або інвестицій від потенційних партнерів, а отже, й більш виваженого стратегічного управління.

Введення таких характеристик дозволить більш повно визначити сутність грошових потоків підприємств з позицій реального управління і планування зокрема.

З урахуванням розглянутих сутнісних характеристик ми пропонуємо наступне визначення поняття: грошові потоки – рух ресурсів у грошовій формі в процесі господарської діяльності підприємства, пов'язаний з функціонуванням грошей і грошової системи країни, з реалізацією фінансової політики управління ресурсами підприємства, характеризує його поточні можливості, впливає на зміну структури капіталу та активів підприємства, характеризується відповідним розміром, напрямком і часом.

Висновки. Розглянуті підходи науковців до питання визначення сутності поняття грошових потоків виявили наявність різних підходів до тлумачення даної категорії. На основі аналізу наукових праць визначено сукупність сутнісних характеристик поняття грошових потоків підприємства, що дозволяють здійснювати ідентифікацію даного поняття відповідно до потреб подальшого управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Сформульований перелік сутнісних характеристик дає змогу більш повно та структуровано визначити дане поняття. Грошовий потік підприємства є агрегованим поняттям, включає в себе різноманітні види грошових потоків, що генеруються в процесі підприємницької діяльності, тому їх особливості та критерії виділення також потребують подальшого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Джонс Э. Деловые финансы / Э. Джонс; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 1998. – 416 с.
2. Бриггем Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бриггем, М. Эрхардт; 10-е изд. – СПб.: Питер, 2009. – 960 с.
3. Райс Т. Финансовые инвестиции и риск / Т. Райс, Б. Койли; пер. с англ. – К.: Торгово-издательское бюро BVV, 1995. – 592 с.
4. Дзюблюк О. Особливості оцінювання грошового потоку підприємства в системі банківського аналізу кредитоспроможності позичальника / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2001. – № 1. – С. 8–12.
5. Маршалл Д.Ф., Бансал В.К. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям / Д.Ф. Маршалл, В.К. Бансал; пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 784 с.
6. Балабанов И.Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта / И.Т. Балабанов; 2-е изд., доп. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 208 с.
7. Козлюк А.М. Про розмежування понять «фінансовий» та «грошовий» потоки / А.М. Козлюк // Фінанси та кредит. – 2003. – № 6 (24). – С. 17–20.
8. Клименко О.В. Теоретичне визначення та класифікація грошових потоків підприємства / О.В. Клименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?or=1&z=2336>.
9. Єпіфанова І.Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія / І.Ю. Єпіфанова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні». – Вінниця, 2013. – С. 247–249.
10. Білик М.Д. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті / М.Д. Білик, С.І. Надточій // Фінанси України. – 2007. – № 11.
11. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ 2003. – 554 с.
12. Бочаров В.В., Леонтьев В.Е. Корпоративные финансы / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев. – СПб.: Питер, 2004. – 592 с.
13. Рындин Л.Г. Организация финансового менеджмента на предприятии / Л.Г. Рындин, Г.А. Шамаев. – М.: Русская деловая литература, 1997. – 352 с.
14. Поддєрьогін А.М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства / А.М. Поддєрьогін, Я.І. Невмержицький // Фінанси України. – 2007. – № 11. – С. 119–127 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fu_2007_11_12.pdf.
15. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента: в 2-х т. Т. 2 / И.А. Бланк; 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Омега-Л [и др.], 2011. – 674 с.
16. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками: [навч. посіб.] / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 255 с.
17. Сорокина Е.М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика / Е.М. Сорокина; 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 176 с.
18. Сеит-Аблаева Э.Р. Денежные потоки предприятия: сущность и виды / Э.В. Рогатенюк, Э.Р. Сеит-Аблаева // Экономика Крыма. – 2013. – № 2 (43). – С. 158–164.
19. Заремба Є.М. Грошові потоки підприємства: сутність і класифікація / Є.М. Заремба // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 2 (23).
20. Стащук О.В., Хандучка А.М. Грошові потоки підприємства: суть та необхідність управління / О.В. Стащук, А.М. Хандучка // Молодий вчений. – 2014. – № 6 (2). – С. 45–47.
21. Андрієць В.С. Оптимізація грошових потоків торговельних підприємств: автореф. дис. ... к. е. н. / В.С. Андрієць. – К.: КНТЕУ, 2011. – 21 с.
22. Єрешко Ю.О. Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії / Ю.О. Єрешко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 4 (119). – С. 39–43.
23. Федішин М.П. Тактичне планування грошових потоків на підприємствах харчової промисловості: дис. ... к. е. н.: спец. 08.00.04 / М.П. Федішин; Буковин. держ. фін.-екон. ун-т. – К., 2014. – 280 с.